א"ל כל תלתין יומין מהדרא להו גיהנם כבשר בתוך קלחת ואמרי הכי "משה ותורתו אמת והן בדאים": דור המדבר אין להם חלק לעולם הבא וכו' : ת"ר *דור המדבר אין להם חלק לעולם הבא שנאמר °במדבר הזה יתמו ושם ימותו: "יתמו"=בעולם הזה "ושם ימותו"=בעולם הבא *ואמר °אשר נשבעתי באפי אם יבואון אל מנוחתי" דברי ר"ע ר"א אומר (*הן באין) לעולם הבא שנאמר °אספו לי חסידי כורתי בריתי עלי זבח" אלא מה אני מקיים "אשר נשבעתי באפי" *באפי נשבעתי וחוזרני בי, רבי יהושע בן קרחה אומר לא נאמר פסוק זה אלא כנגד דורות הבאים: "אספו לי חסידי" אלו צדיקים שבכל דור ודור "כורתי בריתי"[א] (*עלי זבח) אלו חנניה מישאל ועזריה שמסרו עצמן לתוך כבש האש "עלי זבח" [אלו] ר"ע וחביריו שמסרו עצמן לשחיטה על דברי תורה, ר"ש בן מנסיא אומר באים הן לעולם הבא שנא' °ופדויי ה' ישובון ובאו ציון ברנה" אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן שבקה ר"ע לחסידותיה שנאמר °הלוך וקראת באזני ירושלים לאמר זכרתי לך חסד נעוריך אהבת כלולותיך לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה: ומה אחרים באים בזכותם, הם עצמן לא כל שכן: *מתני' עשרת השבטים אינן עתידין לחזור שנא' °וישליכם אל ארץ אחרת כיום הזה" מה היום הולך ואינו חוזר אף הם הולכים ואינן חוזרים דברי ר"ע ר"א אומר "כיום הזה"- מה יום מאפיל ומאיר אף עשרת השבטים שאפילה להן כך עתידה להאיר להם: גמ' ת"ר *עשרת השבטים *אין להם חלק לעוה"ב שנאמר °ויתשם ה' מעל אדמתם באף ובחמה ובקצף גדול: "ויתשם ה' מעל אדמתם"=בעוה"ז "וישליכם אל ארץ אחרת"=לעוה"ב דברי ר"ע ר"ש בן יהודה איש כפר עכו אומר משום ר"ש אם מעשיהם כיום הזה אינן חוזרין ואם לאו חוזרין רבי אומר באים הם לעוה"ב שנאמר °ביום ההוא יתקע בשופר גדול וגו' אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן שבקה ר"ע לחסידותיה שנא' °הלוך וקראת את הדברים האלה צפונה ואמרת שובה משובה ישראל נאם ה' (לא אפיל פני בכם כי חסיד אני נאם ה' לא אטור לעולם" מאי חסידותיה דתניא *קטני בני רשעי ישראל אין באין לעוה"ב שנא' °כי הנה היום בא בוער כתנור והיה כל זדים וכל עושי רשעה קש ולהט אותם היום הבא אמר ה' צבאות אשר לא יעזוב להם שורש וענף: "שורש"=בעוה"ז "וענף"=לעוה"ב דברי רבן גמליאל, ר"ע אומר באים הם לעוה"ב שנא' °שומר פתאים ה'" שכן קורין בכרכי הים לינוקא 'פתיא' ואומר °גודו אילנא וחבלוהי ברם עיקר שרשוהי בארעא שבוקו" ואלא מה אני מקיים "לא יעזוב להם שורש וענף" שלא יניח להם לא מצוה ולא שיורי מצוה ד"א "שורש" זו נשמה "וענף"=זה הגוף, אבל קטני בני רשעי עובדי כוכבים ד"ה אין באין לעוה"ב ור"ג נפקא ליה °מותאבד כל זכר למו. אתמר קטן מאימתי בא לעוה"ב ר' חייא ור"ש בר ר': חד אמר משעה שנולד וחד אמר משעה שסיפר, מ"ד משעה שנולד שנא' °יבואו ויגידו צדקתו לעם נולד כי עשה" ומ"ד משעה שסיפר דכתיב *°זרע יעבדנו יסופר לה' לדור, אתמר רבינא אמר משעה שנזרע דכתיב "זרע יעבדנו" ר"נ בר יצחק אמר משעה שנימול דכתיב °עני אני וגוע מנוער נשאתי אימיך אפונה" תנא משום ר"מ משעה שיאמר אמן שנא' °פתחו שערים ויבא גוי צדיק שומר אמונים" *אל תקרי "שומר אמונים" אלא "שאומר אמן"

א"ל · ההוא טייעא : כל תלתין יומין מהדר להו גיהנם · הכא : ואמרי הכי משה ותורתו אמת · שנכנס כמה פעמים וראה שכל ל' יום עשן יוצא משם ושומע שאומרין "משה ותורתו אמת וכו'": באפי לא גרסי' : שנאמר · לעיל מיניה קרא "מ' שנה אקוט בדור" דהיינו דור המדבר: כורתי בריתי עלי זבח · והיינו דור המדבר שכרתו ברית של מקום עלי זבחים ושלמים דכתיב (שמות כד) ויזבחו זבחים שלמים וכתיב (שם) ויזרוק על העם ויאמר הנה דם הברית אשר כרת ה' עמכם : נשבעתי וחוזרני בי · והיינו "אשר(א) נשבעתי באפי"=מפני כעסי נשבעתי ומתחרט אני : אלו חנניה מישאל ועזריה · שמסרו עצמן למיתה בשביל בריתו של מקום : ופדויי ה' · אלו דור המדבר שנפדו ממצרים : שבקה ר"ע לחסידותיה · שרגיל לזכות את ישראל והשתא מחייב להו דאמר לעיל (דף קח.) דור המדבר אין להם חלק לעולם הבא ולקמן מפרש מאי חסידותיה : שנאמר הלוך וקראת. כלומר שהרי היה יכול לדרוש שיש להם חלק [לעולם הבא] דכתיב "הלוך וקראת וגו'": מתני' עשרת השבטים · שהגלה סנחריב שנאמר (מלכים ב יח) "וינחם בחלח ובחבור נהר גוזן וערי מדי": אין עתידים לחזור · ממקום שגלו והא דאמרינן בגמ' *דירמיה החזירן לא שהחזירן כולן אלא מקצתם החזיר : שנאמר וישליכם אל ארץ אחרת כיום הזה · שכך גזר להם הקב"ה שכיון שעוזבין את תורתו הוא מגלה אותן : כיום הזה מה היום מאפיל · בבקר אפל ובצהרים מאיר א"נ בערב אפל והולך ולמחרתו מאיר אף עשרת השבטים (אין) עתידין לחזור להיות להם חלק לעולם הבא אלא בניהם ובני בניהם קאמר אלא, אותן שגלו עצמן אין להם חלק שרשעים גמורין הם אבל בניהם ודורות הבאים זוכין ומזכין . מ"ר : וישליכם · משמע שיהו כולם גולין במקום אחד אל ארץ אחרת והיינו עשרת השבטים שהגלם סנחריב והושיבם במקום אחד כדאמרינן (לעיל דף נד.) שהוליכם למדינת אפריקי אבל ב' השבטים לא גלו למקום אחד אלא נתפזרו בכל הארצות ועליהם הוא אומר "אשרקה להם ואקבצם" (זכריה י): ה"ג מתני' עשרת השבטים אין עתידין לחזור : גמ' תנו רבנן עשרת השבטים אין להם חלק לעולם הבא שנאמר ויתשם ה' מעל אדמתם וגו' · ואית דמפרשי "עשרת השבטים אין להם חלק לעולם הבא" היינו לימות המשיח שלא יקבלם משיח עם שאר גליות לפי שספרו בגנות ארץ ישראל

כדאמרן לעיל (שם.) כי מטו שם וכו' ובדבר הזה נענשו מרגלים : ר"ש אומר · מאי "כהיום הזה" לומר לך אם מעשיהם כהיום הזה לא יהא להם חלק לעוה"ב : ואם [לאו] · שיחזרו בתשובה יחזרו גם הם מגלות ויש להם חלק לעולם הבא : "האובדים בארץ אשור" · אלו י' השבטים "והנדחים בארץ מצרים" אלו דור המדבר וכן לשון התוספתא ולא שמעתי עוד : שובה משובה · שכל ישראל עתידין לחזור : קטני בני רשעי ישראל · רשעי ישראל עצמן פשיטא דאין להם חלק לעולם הבא כדאמרי' בפ' בתרא דכתובות (דף קיא:) רפאים בל יקומו מי שמרפה עצמו מדברי תורה אבל בנים שלהם קטנים ולא חטאו פליגי בהו: שורש וענף · אלו בנים קטנים שלהם : שורש בעולם הזה · שימותו כפלים : (וענף) לעולם הבא · שאף על פי שאבותיהם היו רשעים הם לא חטאו : עיקר שרשוהי בארעא שבוקו · אלו הבנים קטנים שאע"פ שאבות אין להם חלק, תקנה יש להם : שלא יניח · להם הקב"ה : לא מצוה ולא שיורי מצוה · לא מצוה חמורה ולא מצוה קלה הכל יהא מעביר ומשלם שכרם לאלתר כדי לטרדן מן העולם : זו נשמה · שמעמדת הגוף כשרש שמעמיד האילן : אבל קטני בני רשעי עובדי כוכבים. דוקא קאמר "רשעי" דאילו 'חסידי עובדי כוכבים' פליגי בה ואיכא למ"ד הן עצמן באין ואיכא למ"ד אינן באין כדאמרן (ד' קה.) "ישובו רשעים לשאולה כל גוים שכחי אלהים" מכאן שאין להם חלק אמר לו רבי יהושע וכי נאמר '(בכל) גוים' והלא לא נאמר אלא "כל גוים שכחי אלהים" הא אין שכחי אלהים יש להן חלק [לעוה"ב]: הכי גרסינן אבל קטני רשעי עובדי כוכבים דברי הכל אינן באין : מותאבד כל זכר למו נפקא ליה · כלומר לתנא דברייתא, והאי דנפקא ליה, דברי הכל היא, דהא "שורש וענף" מיבעיא ליה למר כדאית ליה ומר כדאית ליה : זרע יעבדנו יסופר לה' לדור · זרע המסופר יעבדנו לה' לדור ודור שיחזור לו ויחיה : משעה שנזרע · משעה שנקלט הזרע במעי אשה אפילו הפילה אמו ומתה יש לו חלק לעתיד דכתיב "זרע יעבדנו" והכי אמר בכתובות בפ' בתרא (דף קיא.) נבלתי יקומון לרבות נפלים : עני אני וגוע מנוער · אע"פ שאני עני גויעתי חשובה גויעה וראוי לומר עלי "ויגוע ויאסף" כלומר שזוכה אני לעתיד לבא כצדיקים שנאמר בהן גויעה, ומאימתי? משעה שאני "נושא אמיך ופחדך אפונה"=מתגלגלת ושכונה עלי והיינו מילה שבבשרו שאנו משמרים מאימתו של הקב"ה : אפונה · לשון אופן : מאי

הגהות הגר"א

[א] גמ' עלי זבח נמחקו ב' תיבות הללו : [ב] שם ור"ג . נמחק (וערש"י) :

◆

גליון הש"ס

גמ' ר"א אומר הרי הן באין לעוה"ב . עיין ב"ב דף ע"ג ע"ב תוס' ד"ה ודשו :

(*) החכמים (←) מיוצגים לשמש כמצקב אחד ש"ית ר"ע

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] גמ' דברי הכל אין באין לעוה"ב ור"ג מלות ור"ג נמחק וכ"ב בספרים שלפני רש"י לא היה כתוב זה דוק ותשכח: ב] רש"י ד"ה ועגף לעוה"ב. מלת וענף נמחק :

נושא

דור המדבר

מבנה

דעות חולקות אם יש להם חלק לעוה"ב

[מגילה יד: ערכין לג.]

מבנה

רבה בר בר חנה מציג הערה - דר"ע מחמיר על דור המדבר ולקמן בעשרת השבטים שלא כדרכו, דרגיל ללמד זכות על ישראל

נושא

עשרת השבטים מה הם לעולם הבא

נ"א אינם עתידין לחזור

מבנה

גישות שונות לגבי השבטים ועולם הבא

נושא/מבנה

קטני בני: א) רשעי ישראל ב) רשעי עכו"ם מה הם לעוה"ב

[תוספתא שם]

נושא/מבנה

דעות על מתי קטן בא לעוה"ב

[פי' סוטה כ:]

[תוספ' פי"ג]

צ"ל ואומר

[צ"ל באין הן]

*לא סימנו את שמו מאחר שאינו נוקט עמדה מפורשת לגבי דור המדבר

[חגיגה יד:]

[כעי' ליתא]

* רש"י כאן נ"ב גם מסביר הא דלקמן 16 שורות מהסוף ומה שקאמר "דבא"ה - הלוך וקראת וגו'" גם כן התחלה של הפסוק בירמי' ג: ב

* הערה: מחלוקת זו מובאת באמצע הגמ', המשנה כאן לא מהוה הפרדה בין הגמ' דלעיל והמשך הגמ' לקמן

תוספתא פי"ג

*ובאו האובדים בארץ אשור והנדחים בארץ מצרים והשתחוו לה' בהר הקודש בירושלים

[שבת קיט:]

במדבר יד

תהלים צה

תהלים נ

ישעיה לה

ירמיה ב

דברים כט

שם

ישעיה כז

ירמיה ג

מלאכי ג

תהלים קטז

דניאל ד

ישעיה כו

תהלים כב

שם

שם פח

ישעיה כו